

Junas Junason

SLATKA
OSVETA
D. O. O.

Preveo sa švedskog
Nikola Perišić

■ Laguna ■

Naslov originala

Jonas Jonasson

HÄMNDEN ÄR LJUV AB

Copyright © Jonas Jonasson, 2020

First published by Piratförlaget

Published by arrangement with Albatros Agency, Sweden

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

Patriotizam je vrlina poročnih.

Oskar Vajld

Poruči Oskaru od mene da bi mogao
malo manje da razmišlja.

Tetka Klara

PROLOG

BIO JEDNOM JEDAN umereno uspešan umetnik iz Austrougarske. Ime mu je bilo Adolf, a u svetu će postati poznat po nečemu drugom.

Mladi Adolf je smatrao da je prava umetnost ona koja odlikava stvarnost onakvom kakva jeste, kakvom je oko vidi. Otprilike nešto kao fotografija, samo u boji. „Lepo je ono što je istinito“, govorio je, time citirajući jednog Francuza o kome inače nije želeo ništa da zna.

Mnogo kasnije u životu, kada više nije bio toliko mlad, Adolf se posvetio spaljivanju knjiga, umetničkih dela, pa i ljudi, a sve u ime ispravnog pogleda na svet. To je zatim uzrokovalo dotad najveći rat u svetskoj istoriji. Adolf ga je izgubio i umro.

A njegov pogled na svet je utonuo u hibernaciju.

Prvi deo

PRVO POGLAVLJE

ON NIJE IMAO pojma o tome ko je Adolf, a nikada nije čuo ni za Austrougarsku. Nije imao ni potrebe za tim. Bio je vrač u jednom dalekom selu u afričkoj savani. Ostavio je za sobom tako malo tragova na crvenoj zemlji bogatoj gvožđem da se više niko ne seća kako se zvao.

Bio je vičan veštini lečenja, ali glas o njegovim sposobnostima nije dopirao izvan njegove doline, baš kao što ni događaji u svetu nisu stizali do nje. Živeo je skromno. Umro prerano. Uprkos svojoj veštini, nije uspeo da izleči sam sebe onda kada je to bilo najpotrebnije. Ožalila ga je mala, ali verna skupina pacijenata kojoj će nedostajati.

Najstariji sin je zapravo bio premlad da ga nasledi, ali tako je to funkcionisalo, tako je bilo oduvek, a tako će se i nastaviti.

On je bio još manje poznat nego njegov otac, a i bilo mu je tek dvadeset godina. Nasledio je očevu relativnu stručnost, ali ne i njegovu dobru narav. Za njega nije dolazilo u obzir da ostatak života provede zadovoljan nečim tako oskudnim.

Mladićev preobražaj u nešto potpuno drugačije počeo je onda kada je sagraдио novu kolibu koja će mu služiti kao ordinacija, sa odvojenom čekaonicom. Nastavio se kada je skinuo

šuku i odenuo beli mantil, a priveden je kraju onda kada je sam sebi promenio i ime i titulu. Sin vrača čijeg se imena više niko nije sećao počeo je sebe da naziva doktor Ole Mbatijan, po mitskom čoveku, najvećem od svih Masaja, predvodniku i vizionaru. Original je odavno bio mrtav i nije upućivao nikakve proteste sa one strane.

Zajedno sa svim ostalim starudijama, otarasio se i očevog cenovnika za lečenje. Sin je napisao svoj, dostojan velikog ratnika. Više nije bilo dovoljno doneti kesicu listova čaja ili komad sušenog mesa kao nadoknadu, ako se od doktora očekivalo da nađe vremena za pregled. Otklanjanje jednostavnijih tegoba sada je koštalo jednu kokošku, a onih složenijih čak i celu kozu. Za zaista teške slučajeve doktor je zahtevao kravu. Ako nisu *previše* teški, što će reći da je onima koji umru bilo dozvoljeno da se izvuku bez plaćanja.

Vreme je prolazilo. Vračevi iz susednih sela zatvarali su svoje ordinacije, istisnuti konkurencijom, pošto su i dalje sebe nazivali onako kako se to oduvek radilo i istrajavali u tome da se pravi Masaji ne odevaju u belo. Ugled doktora Olea Mbatijana rastao je zajedno sa spiskom njegovih pacijenata. Zabran sa kravama i kozama morao je neprestano da se proširuje. Klijentela na kojoj je isprobavao svoje uvarke bila je toliko mnogobrojna da je Ole zaista postao onoliko dobar kao što je od samog početka tvrdio.

Vrač sa ukradenim imenom bio je već bogat kada je proslavio rođenje svog prvog sina. Mališa je preživeo kritične godine ranog detinjstva, i po tradiciji su počeli da ga podučavaju očevom zanimanju. Ole Drugi je proveo mnogo godina kraj svog oca pre nego što je ovaj preminuo. Kada je taj dan neumitno osvanuo, zadržao je očevo ukradeno ime, ali je precrtao doktorsku titulu i spalio beli mantil, pošto su pacijenti koji su dolazili izdaleka svedočili o tome kako bi doktori, za razliku od

vračeva, mogli da imaju neke veze sa veštičarenjem. A vraču za kog počne da se govorka kako je zapravo čarobnjak dani u toj profesiji su odbrojani, baš kao i dani u životu.

I tako je, dakle, posle doktora Olea Mbatijana došao Ole Mbatijan Stariji. Njegov prvorodeni sin, koji je odrastao i nasledio oca i dedu, postao je Ole Mbatijan Mlađi.

Sa njim ova priča i počinje.

DRUGO POGLAVLJE

OLE MBATIJEAN MLAĐI je, dakle, od oca i dede nasledio ime, bogatstvo, ugled i talenat. U nekom drugom delu sveta za njega bi se reklo da se rodio u svili i kadifi.

Pažljivo su ga školovali, pri čemu je morao da ide dužim putem i prvo se obuči za ratnika, baš kao i njegovi vršnjaci. Zato sada nije bio samo vrač već i veoma poštovan masajski ratnik. Niko nije znao više od njega o isceljujućim moćima bilja i korenja, a samo ih se nekolicina mogla meriti sa Oleom kada su u pitanju koplje, toljaga za bacanje i nož.

Njegova lekarska specijalnost bili su tretmani koji su sprečavali rađanje neželjene dece u porodicama koje ih već imaju dovoljno. Nesrećne žene su hodočastile ka njemu od Migorija na zapadu do Madži Motoa na istoku, putujući po nekoliko dana. Da bi mogao sve to da postigne, kao uslov za prijem je odredio da je žena već izrodila petoro dece, od čega najmanje dva dečaka. Vrač nikada nije otkrivao svoje formule, ali moglo se osetiti da je gorki krastavac aktivan sastojak mutne tečnosti koju je trebalo da žena uzima prilikom svake ovulacije. Oni sa osetljivijim čulom ukusa uspevali su da naslute i primese korena indijskog pamuka.

Ole Mbatijan Mlađi bio je bogatiji od svih, uključujući i poglavicu Olemilija Putnika. Pored silnih krava, imao je i tri kolibe i dve supruge. Kod poglavice je bilo obrnuto, dve kolibe i tri supruge. Ole nikada nije uspevao da shvati kako to funkcionise kod njega.

Vraču se inače nikada nije dopadao njegov poglavica. Bili su vršnjaci, i još kao mali su znali kakve će uloge igrati jednog dana.

„Moj tata naređuje tvom tati“, umeo je da kaže Olemili, kada je želeo da ga zadirkuje.

I u tome je bio u pravu, samo što Ole Mlađi nikako nije voleo da gubi u raspravama s njim. Rešenje se obično sastojalo u tome da raspali budućeg poglavicu po labrnji toljagom za bacanje, posle čega Ole Mbatijan Stariji nije imao drugog izbora osim da naglas očita bukvicu sinu, istovremeno šapćući dečaku pohvale na uvo.

U to vreme je dolinom upravljao Kakenja Lepi. Njega je potajno mučila spoznaja o tome da je dodatak koji nosi uz ime ne samo istinit već u suštini predstavlja i jedinu zavidnu osobinu koju poseduje. Ništa manje ga nije zabrinjavalo ni to što je sin koji će jednog dana preuzeti položaj izgleda nasledio očeve nedostatke, ali ne i njegovu upadljivu lepotu. Izgledu mladog Olemilija nije išlo u prilog ni to što mu je vračev sin izbio dva prednja zuba.

Kakenji Lepom je bilo beskrajno teško da donosi odluke. Ponekad je mogao da izbor o nečemu prepusti svojim ženama, ali je na nesreću imao paran broj suprug. Svaki put kada nisu bile u stanju da se slože oko nekog pitanja (što će reći gotovo uvek), on bi se našao primoran da upotrebi svoj odlučujući glas, a nije znao šta bi s njim.

U jesen svog života i uz podršku svoje celokupne porodice, Kakenja je ipak uspeo da postigne nešto na šta je mogao da bude ponosan. Trebalo je da najstariji sin krene na put, dalje nego iko pre njega. Trebalo je da vidi sveta i vrati se kući prepun utisaka. Mudrost koju bude prikupio za to vreme činiće mu

dobro onog dana kada bude došao trenutak da preuzme položaj. Olemili nikada neće biti lep kao njegov otac, ali je barem mogao da postane odlučan i dalekovid poglavica.

To je bila zamisao.

Ali ne bude uvek onako kako je čovek zamislio. Olemilijevo prvo i poslednje dugo putovanje na koje ga je poslao otac odvelo ga je u Loijangalani. Ne samo zbog toga što se to mesto nalazilo maltene dalje nego što se uopšte može i zamisliti već i stoga što se pričalo kako su tamo daleko na severu pronašli neki nov način za filtriranje morske vode. Zagrejani pesak i biljke bogate vitaminom C u kombinaciji sa korenjem lokvanja predstavljali su odavno poznate metode. Ali izgleda da su u Loi-jangalaniju smislili nešto jednostavnije, a pritom i delotvornije.

„Pođi tamo, sine moj“, rekao je Kakenja Lepi. „Uči iz svega novog što budeš susreo putem. Zatim se vrati kući i pripremi se. Osećam da mi nije ostalo još mnogo.“

„Ali, tata“, odvratio je na to Olemili.

I to je bilo sve što je uspeo da kaže. Retko je pronalazio prave reči. Ili prave misli.

Putovanje je potrajalo čitavu večnost. Ili tačnije rečeno, celu jednu nedelju. Pošto je stigao na odredište, Olemili je otkrio da su ljudi iz Loijalanganija ispred njih po mnogo čemu. Prečišćavanje vode bilo je samo početak. Oni su uz to uveli nešto što se zvalo elektricitet, a gradonačelnik je imao mašinu za pisanje pisama, umesto da koristi olovku ili kredu.

Olemili je zapravo samo želeo da ode kući, ali u glavi su mu odjekivale očeve reči. Zbog toga se trudio da pobliže prouči sve što mu privuče pažnju, jer je na kraju krajeva dugovao ocu barem toliko. Na nesreću, elektricitet je isprobao na tako nezgodan način da je doživeo udar, pa je na nekoliko minuta ostao bez svesti.

Kada se najzad probudio, malo je sačekao pre nego što se prihvatio pisaće mašine. Ali ni tada nije prošao mnogo bolje,

pošto mu se levi kažiprst zaglavio između slova *d* i *r*, što je Olemilija uplašilo toliko da je istrkao ruku s takvom silinom da je slomio prst na dva mesta.

Što je mnogo, mnogo je. Olemili je naredio svojim pomoćnicima da se pakuju za mukotrpno putovanje kući. Znao je šta će reći ocu Kakenji. Već je dovoljno loše i to što te elektricitet može ujesti ako samo slučajno gurneš ekser u rupu u zidu. A mašina za pisanje je stvarno opasna po život.

Kakenja Lepi je retko pogađao u svojim proročanstvima. Ali ispostavilo se da je slutnja o tome da mu je ostalo još samo malo vremena u ovozemaljskom životu bila tačna. Delimično krezubi sin je sav prestravljen preuzeo očev položaj.

Novi poglavica Olemili objavio je tri dekreta već prvog dana posle očeve sahrane.

Prvo: ono što se naziva elektricitet ne sme nikada biti uvedeno u dolinu kojom vlada Olemili.

Drugo: mašine na kojima se piše ne smeju se unositi preko granice, i treće:

Selo treba da investira u sasvim nov sistem za prečišćavanje vode.

I tako se dogodilo da Olemili zatim skoro četiri decenije vlada u jedinoj dolini u oblasti Masaji Mara u koju nikada nisu stigli električna struja, pišaće mašine, a kasnije ni kompjuteri. Bila je to dolina u kojoj nije živio baš nijedan od ukupno šest milijardi korisnika mobilnih telefona koliko ih ima na svetu.

Sebe je zvao Olemili Putnik. Bio je podjednako nepopularan kao nekada njegov otac. Iza leđa su ga nazivali različitim, nešto manje laskavim imenima. Oleu Mbatijanu je omiljeno bilo „poglavica Kreza“.

Nimalo omiljeni poglavica i dokazano uspešni vrač bili su, dale, vršnjaci. To im pak nimalo nije pomagalo da budu složni.

Ali pošto su njih dvojica uz to bili i najvažniji ljudi u selu, nisu mogli da se neprestano svađaju, kao što su to činili u ranom dobu. Ole Mbatijan se pomirio sa time da je najtvrdokorniji nazadnjak među svima njima istovremeno i onaj koji donosi odluke. Zauzvrat, Olemili Putnik se pravio da ne čuje kada bi vrač potegao pitanje o tome kome je od njih dvojice ostalo više zuba u glavi.

Poglavica je za Olea Mbatijana predstavljao stalnu, ali ipak podnošljivu brigu. Njegova jedina prava nevolja u životu bila je druge prirode: naime, to što je imao četvoro dece sa prvom ženom i četvoro sa drugom – ukupno osam ćerki, bez ijednog sina. Već posle četvrte devojčice počeo je da eksperimentiše sa svojim biljem i korenjem kako bi sledeće dete bilo dečak. Ali pokazalo se da je taj medicinski izazov za njega pretežak. Ćerke su nastavile da dolaze, sve dok nisu sasvim prestale. Žene su prestale da mu ih isporučuju, iako u mešavinama koje je Ole Mbatijan isprobavao nije bilo ni gorkog krastavca ni indijskog pamuka.

Posle pet generacija vračeva, sledeći čovek u nizu nosiće neko drugo prezime umesto Mbatijan, odnosno ono prezime koje su nosili pre njega. Žene vračevi nisu postojale u svetu Masaja. Nije postojala ni reč za to.

Ole se dugo tešio time što ni poglavica Kreza nije ništa bolje sreće od njega kada je u pitanju pravljenje dece. Olemili je uspeo da dobije šest ćerki istovremeno sa Oleovih osam.

Samo, poglavica je imao još jednu suprugu kojoj je mogao da se posveti. Pre nego što je postala prestara, najmlađa supruga je isporučila sina i naslednika svom suprugu i poglavici. Došao je trenutak za slavlje! Ponosni otac je objavio da će proslava trajati celu noć. Tako je i bilo. Svi su lumpovali do zore, izuzev vrača, koga je zbolela glava, pa je rano otišao na spavanje.

* * *

Otad je već prošlo mnogo godina. Mnogo više nego što je Ole mogao i da pomisli da ima na raspolaganju. Ali on još nije bio spreman da izađe pred Velikog boga. Još je imao štošta da pruži. Nije baš sasvim tačno znao koliko je ostario. Primećivao je da više nije onako precizan kao pre sa lukom i strelom, niti je baš podjednako dobro pogađao kopljem, toljagom za bacanje i nožem. Možda toljagom i jeste, kad malo bolje razmisli. Ipak je i dalje bio prvak sela u toj disciplini.

Ni okretnosti mu nije nedostajalo. Kretao se sa lakoćom, podjednako uspešno kao i pre. Samo možda sa nešto manje volje. Pomalo se olenjio. Imao je zubobolje. I lekove protiv zubobolje. Vid mu je bio nešto mutniji nego u mladosti, ali to mu i nije naročito smetalo. Ole je već video sve što vredi videti, i pronašao je sve što mu je bilo potrebno.

Sve u svemu, bilo je naznaka da se jedno životno doba pretvara u drugo. Ili možda da Olea Mbatijana obuzima čamotinja. Kada bi tuga za sinom koji nikada nije došao počela previše da ga tišti, sam bi sebi prepisivao mešavinu kantariona i zlatnog korena u suncokretovom ulju. To je obično pomagalo.

Ili bi otišao na još jedan krug po savani. Izlazio je rano ujutru, u neprestanom lovu na novo korenje i bilje za svoje zalihe lekarija. Radio je dok sunce ne postane prejako. Kretao je u svoje šetnje dok je još mrak. Uvek osluškujući zvuke skoro nečujnih lavova koji su krenuli u lov.

Da li mu se uz to i korak skratio? Ole je jednom otišao čak do Nanjukija. A drugi put sve do podnožja Kilimandžara, pa se čak donekle i uspentrao uz planinu. Sada mu se činilo kao da je i susedno selo predaleko. Ništa nije ukazivalo na to da će Ole Mbatijan Mlađi jednog dana, u ne tako dalekoj budućnosti, uspeti da priredi popriličan metež u Stokholmu, Evropi i svetu. Masaj koji je znao mnogo o tome kako se koriste isceljujuće moći savane, nije znao baš ništa o švedskoj prestonici ili o

kontinentu kom je pripadala. A o svetu nije znao ništa više od toga da ga je nekada stvorio En-Kaj, Vrhovni bog, onaj koji živi na planini Kirinjaga. Ole Mbatijan je sebe nazivao hrišćaninom, ali postojale su izvesne istine koje Biblija nije mogla da promeni. U njih se ubrajala i priča o postanju.

„Nek bude kako bude“, rekao je sam sebi.

Umeo je to ponekad da kaže. A značilo je da će morati još malo da nastavi sa rmbaćenjem. Uglavnom u dobrom raspoloženju.